

ВНЕСОК КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ ЕПОХИ БАРОКО

Реферат. У статті досліджується історія виникнення та розвитку філософії у Києво-Могилянському колегіуму (згодом – академії). Значна увага приділяється викладанню курсів філософії визначними діячами навчального закладу першої третини XVII – першої половини XVIII ст.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія, барокова схоластика, П. Могила, І. Гізель, С. Яворський, Ф. Прокопович.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день однією з актуальних тем в історії вітчизняної філософії є вивчення розвитку філософського мислення від найдавніших часів до сьогодення, що неодмінно повинно сприяти піднесенню національної гідності та свідомості. Розвиток філософської думки в Україні на ґрунті взаємодії із культурою Західної Європи, започаткований у XVI столітті, одержує своє завершення становленням в українському духовному житті професійної філософії. Цей процес пов'язаний із діяльністю першого вищого навчального закладу на землях східних і більшості південних слов'ян – Києво-Могилянською академією.

Вивчення спадщини визначних представників Академії та з'ясування, яка філософія та в який спосіб там викладалася, зважаючи на значення Києво-Могилянської академії для української історії та культури, безперечно є «гідною справою» сьогоденної історико-філософської науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію Києво-Могилянської академії почали детально та систематично вивчати вже з першої чверті XIX ст. З цього часу зустрічаються роботи, що присвячені місту Києву з подальшим описом Академії, де лише епізодично згадується викладання філософії (Є. Болховітінов, М. Булгаков, С. Голубєв, Д. Вишневський) [1]. Комплексно описав структуру філософських курсів в Академії М. Петров [2], що зумовило подальше вивчення даної проблеми. На початку XX ст. узагальнюючу працю випускає Ф. Титов [3]. Загалом, дослідники XIX – початку XX ст. стверджували, що у Києво-Могилянській академії XVII – першої половини XVIII ст. панувала схоластична філософія, тісно пов'язана з теологією, і що філософські курси не вирізнялися оригінальністю.

У міжвоєнний період дослідження історії Академії на теренах СРСР не проводилися через ідеологічні міркування. Повернутися до цієї проблематики ученим вдалося лише у середині XX ст. З 1960-х рр. до вивчення долучаються професійні історики філософії (Г. Ломонос-Ровна, І. Табачников, В. Нічик) [4].

З проголошенням незалежності України жодна праця з вітчизняної філософії не оминала історії Києво-Могилянської академії. Більш того, і сьогодні точаться дискусії з питання характеру філософії того часу. Особливий інтерес становлять праці П. Кралука, М. Симчича [5].

Мета статті – вивчити внесок та вплив Києво-Могилянської академії на розвиток української філософської думки XVII – першої половини XVIII ст.

Результати дослідження. Період XVII – XVIII століть у культурі та історії України пов'язаний із низкою кризових явищ. Серед них – експансія католицької церкви, низький рівень розвитку світської освіти, потреба в інтеграції у культурний простір Європи, яка переживала у той період добу Просвітництва. У той момент, коли Україна не могла стояти поза цих процесів, її культура також була направлена на інтеграцію та європеїзацію. Криза у релігійній сфері розпочинає пошук вагомих та ґрунтовних аргументів на користь православних релігійних цінностей, що будуть охоплювати не тільки одну конкретну людину, окремий стан, але й цілу державу загалом. Тому не дивно, що у той момент виникають різноманітні тлумачення святих текстів (Святого письма, житій святих тощо), у яких підкреслюється зниження ролі зла у повсякденні людей; зазначається, що роль людини лежить у створенні своєї долі, що тепер людина сама творить своє життя, свої радощі та проблеми.

На захист духовної культури України у той час постали різноманітні братські школи – національні релігійні утворення, що виникли у містах, де переважна більшість населення були православними. Привід виникнення – національне, соціальне та релігійне гноблення українців з боку польсько-литовської шляхти та магнатства XVI – XVII століть. Завдяки цим організаціям повсюди на території України відкриваються школи, друкарні, бібліотеки тощо. Діяльність братств мала, перш за все, світський характер, тому вже на початку XVII сторіччя у системі викладання трапилися важливі зрушення, що були направлені на подолання таких проблем як недостатня кількість предметів світського характеру, відсутність структури та систематизації навчання, поганий рівень викладання латинської та інших іноземних мов. Головна причина таких змін – зменшення впливу релігії на освітній процес. Неоднозначну роль тут зіграло і створення навчального закладу нового типу – Києво-Могилянського колегіуму [6, с. 165–166].

У 1615 р. шляхтянка Галшка Гулевичівна подарувала Київському братству велику кількість земель та приміщення. Того ж року утворюється братська школа, що швидко набула популярності. У новому закладі, що за зразком нагадувала єзуїтські колегії, починають працювати не тільки кияни, але і представники братств інших міст (переважна більшість зі Львова та Луцька). Як навчальний заклад, що виник завдяки православним та для них, величезну підтримку школа отримувала від Війська Запорізького (найвідоміший меценат школи – гетьман Петро Сагайдачний).

Восени 1632 року Київська братська школа об'єдналася з Лаврською школою (заснована Петром Могилою у 1631 р.), що призвело до створення Києво-Могилянського колегіуму (інша назва – Київська Братська колегія). Першим ректором було призначено видатного політичного, релігійного та культурного діяча, митрополита Київського Петра Могилу. Цікаво, що при житті першого ректора заклад не носив його імені. Перша згадка саме про «могилянську» колегію зустрічається тільки у 1670 р. Варто зазначити, що

навчальний заклад часто носив ім'я своїх благодійників та меценатів (так, можна знайти згадки про Могило-Заборовську або Могилянсько-Мазепинську академію) [7, с. 27].

За свою історію навчальний заклад три рази набував статусу академії. У 1658 р. Гадяцький трактат між Польщею та Гетьманщиною І. Виговського надавав Києво-Могилянській колегії статусу академії. 1694 та 1701 року це підтвердилося після того, як українські землі увійшли до складу Московії.

Завдяки безстановій освіті випускниками академії ставали відомі діячі. Ось їх неповний список: І. Мазепа, П. Полуботок, П. Орлик, Г. Сковорода, М. Ломоносов. Більш того, двері закладу були відкриті й для іноземців (викладання велося латинською мовою) [8, с. 155].

Курс філософії (чотири роки) містив три блоки: логічний (так звана «розумова філософія», вивчала форми та закони мислення), фізичний («природна філософія», вивчала форму, матерію, природне; сюди входила космологія, методологія та психологія), метафізичний. Величезний вплив на викладання курсів мали здобутки античних філософів, патристики, схоластики, філософії епохи Відродження, Реформації та Просвітництва.

Як зазначав В. С. Горський, перелік предметів з філософії, що вивчалися в Академії, показує нам злам способу функціонування філософії в культурі України. Тобто «якщо раніше філософські ідеї утворювали певний шар, розчинений у сукупному продукті синтетичної культури, то тепер здійснюється світоглядно-методологічна, теоретична рефлексія – відбувається становлення філософії як самостійної сфери знання на ґрунті засвоєння здобутків західноєвропейської схоластики. Досягнення цього, поширеного у середньовічній Європі типу філософування з притаманним йому прагненням до раціонального осмислення релігійних догматів, до усталеної філософської термінології, увагою до глибинної розробки проблем логіки сприяло успішному здійсненню процесу становлення професійної філософії як самостійної галузі у системі духовної культури українського народу» [9, с. 70].

Стосовно характеру філософського знання, що його викладали в Києво-Могилянській академії, немає однозначного рішення. Наприклад О. Г. Данильян вказує, що філософські предмети мали подвійний – і схоластичний, і теологічний характер. З самого відкриття та аж до кінця XVIII сторіччя курси були аристотелівськими. З плином часу, на противагу теологічним поглядам укріплюється тенденція до матеріалізму, що «виражалася в алегоричному тлумаченні Біблії, деїзмі та пантеїзмі» [10].

Інший український дослідник філософії Д. Чижевський наголошував на існуванні в літературі твердого погляду, що філософія, яку вивчали в Академії, мала тільки схоластичний характер, під яким розуміли «суху вченість, що «поринула у теологічні тонкості», що «не торкалася живого життя», що є тільки «гра словами та бездушне розумування», ця «схоластика» це – «мало кому потрібні речі», її представники «красномовні балакуни», цінність цілої епохи в українському культурному житті є сумнівна. Ці твердження усі є засудженням певної історичної епохи з пункту погляду нашої сучасності, чи ліпше сказати,

певної духовної течії в нашій сучасності. «Середньовічну схоластику» зараз історична наука не оцінює так низько! Але до того шкільна (в цьому значінні «схоластична») наука Академії – можемо майже з повною певністю сказати – не була «середньовічною схоластиком». Це була типова схоластика XVII віку, схоластика поренесансова, барокова, яка синтезувала християнство і античність...» [11].

Таким чином, барокова схоластика XVII століття поєднала у собі досягнення філософії Західної Європи з надбаннями філософії Київської Русі, потім – ідейними досягненнями Реформації та гуманізму епохи Відродження.

Твори західноєвропейських філософів не користувалися популярністю у процесі складання власних академічних курсів. Різноманітні вчення, висновки або ідеї викладачі Києво-Могилянської академії черпали з курсів лекцій, підручників, що використовувалися в університетах сусідніх країн та в єзуїтських колегіумах. За основу бралися джерела, які найкраще підходили до продовження та систематизації філософської традиції доакадемічного періоду. Саме через це можна казати про деяку безперервність традиції української думки від середніх віків до XVII століття, тобто Нового часу. Саме у такому щільному відборі можна простежувати синтез спадщини, що існувала раніше з поглядами, ідеями, надбаннями західноєвропейських філософів [12].

Початок XIX століття поклав край самостійності Академії як світського навчального закладу. Побоюючись зростання та подальшого розповсюдження українського національного руху, 14 серпня 1817 р. указом Священного Синоду Російської імперії Києво-Могилянську академію було закрито. Замість неї у 1819 р. постала Київська духовна академія.

Засновником Києво-Могилянської колегії є Петро Могила (1596–1647). Доречним буде згадати, що отримана ним освіта у Європі (за одною версією у Сорбонні, за іншою – у колегії Ле Флеш, де слухав вчителя Декарта Франца Верона) мала величезний вплив на подальший світогляд.

Петро Могила прославився у двох напрямках – культурному та церковному. Тому не дивно, що, як пише В. Нічик у своїй монографії, присвяченій Могили, «обидва ці напрямки в його діяльності нерозривно пов'язані й взаємно зумовлені. Це закономірно впливало з того, що за життя Могили релігія була провідним, визначальним чинником у системі тогочасної культури, який, спираючись на мову й історичну пам'ять, забезпечував найвищий синтез усіх її структурних компонентів в єдине ціле» [13]. Завдяки Петру Могили Києво-Могилянський колегіум став першим місцем, де почалося викладання філософії як систематичного курсу.

Погляди Могили як філософа та мислителя характеризуються тенденцією поєднання схоластики середньовіччя та поглядів філософів Відродження та Реформації, авторів античності та християн. Своєрідний синтез культури Заходу та Сходу є найяскравішою ознакою. Завдяки цьому поєднанню вітчизняної духовної спадщини з ідеями західноєвропейських філософів Петро Могила, можна стверджувати, домігся залучення українського народу до культурних надбань інших народів.

За своє життя Петро Могила створив декілька творів на релігійну тематику, де виклав основні свої погляди. До основних його робіт відносять «Номоканон» (1629 р.), «Антологія, сіреч молитви» (1636 р.), «Євангеліє учительное» (1637 р.), «Літос» (1644 р.), «Требник» (1646 р.). Центральне місце у його творах посідає думка про те, що людське серце являє собою тілесне, душевне та духовне осердя. Петро Могила стверджував, що любов, а також терплячість та милосердя є визначною рисою людини, світу та Бога.

З ідеєю серця Петро Могила пов'язує ідею любові та добродійності, що має неодмінно стати міцним фундаментом єдності суспільства, народної злагоди. У результаті цього поєднання повинна розпочатися побудова «суспільного блага». Досягти цього, на думку Петра Могили, можна лише тоді, коли в побудові буде зацікавлена держава.

Варто відзначити, що Петро Могила був першим православним мислителем, який присвятив час роздумам над державністю. В. Нічик зазначає, що «Могила був одним із перших православних мислителів в Україні, який, виходячи із вчення про природне право, став думати про майбутню українську державу. Основним державотворчим чинником він уважав не якийсь окремий стан, а злагоду, єдність усіх станів, етнічних угруповань і конфесій в Україні. Його ідеалом була сильна монархічна влада, обмежена законом. Закон і право Могила підносив вище будь-якої земної влади (і царської, і церковної), ствержуючи, що вони є не лише дар Божий, а й сам Бог, який його дав» [14].

Не оминув своєю увагою Петро Могила й віру, надію, любов – триєдині християнські чесноти. Саме вони є джерелом молитви, посту та милостині. Далі з'являються мудрість (пізнання волі Господа), справедливість (основний смисл – смиренні роздуми, терпіння, «відмова» від зла), поміркованість (знання міри усього, що є у нас, наших вчинків), мужність (захист православної віри, дотримання безгріховного способу життя).

Людина чинить гріх, якщо не виконує заповідей. Гріхи, за Петром Могилою, мають два види – смертельні та щоденні. Перші гріхи приводять до втрати благодаті Божої. Смертельні гріхи діляться на головні гріхи, проти Святого Духа та гріхи, що мають метою помсту Богу. Так звані головні гріхи: гордість, нечистота, захланність, гнів, непоміркованість, лінь. Серед гріхів проти Святого Духа Могила виділяв перебільшене сподівання на милосердя Бога, зневір'я, противність правді, неприязнь, зваби. Останню групу – гріхи, що волають про помсту до Бога – займають содомія, вбивство, скривдження сиріт та вдів, зневага добрих людей, неповага до батьків та людей похилого віку [15].

Твори Петра Могили пронизані тенденцією до з'єднання моралі та права. Сама діяльність засновника Києво-Могилянського колегіуму сприяла сполученню українського народу, створенню єдиного культурного простору, що стало передумовою подальших подій, пов'язаних з постаттю Богдана Хмельницького.

Продовжувачем справи Петра Могили є Інокентій Гізель (1600–1683) – один з перших викладачів філософських курсів у Києво-Могилянському колегіумі. Важливим джерелом його поглядів залишалися праці мислителів античності, середньовіччя, схоластів.

У центрі філософії Гізеля – поняття Бога, який являє собою буття. Він нематеріальний, єдиний та досконалий. Матерія розглядалася як неповна субстанція, що не існує без форми.

Питання руху було важливим для Гізеля (як і для інших викладачів філософії Академії). Мислитель виділяв наступні види руху: народження, виникнення чогось нового, перехід до буття; смерть, знищення чогось, перехід до небуття; якісний рух, перехід до іншого рівня якості; локальний рух, переміщення у просторі [16, с. 169–170]. Сенс життя за Гізелем – творча праця, мета якої добро для себе та для суспільства. Щастя можна досягнути компромісним поєднанням потреб частин душі – тілесних та духовних.

У цілому, надбання Інокентія Гізеля – важливий період у становленні професійної філософії Києво-Могилянської академії. Завдяки філософу стінами цього навчального закладу поширювалися погляди європейських мислителів, що базувалися на аристотелізмі. Більш того, Гізель не відкидав спадщину схоластів та неосхоластів; він звертався до східної патристики, основа якої – неоплатонізм.

На час розквіту Києво-Могилянської академії прийшла діяльність іншого видатного мислителя – Стефана Яворського (1658–1722). Маючи добрі відносини з Іваном Мазепою (після 1709 року надав його анафемі), домогся підтримки Петра I – як результат: головував у Синоді. Яворський перший серед філософів Академії згадав про геліоцентричну теорію Н. Коперніка.

З 1691 р. Яворський викладає філософські лекції в Академії під цікавою назвою – «Філософське змагання, розпочате 7 вересня 1691 р. на арені православно-руської Києво-Могилянської академії руськими для більшої слави того, котрий будучи вільним від гріха, пілігримом Єдинородним Сином Отця, виступив на шлях помноження слави найблаженнішої його Матері, яка ходила юдейськими узгір'ями». Філософське підґрунтя курсу – аристотелізм.

Проблема пізнання також розвивалася в поглядах С. Яворського. Він дотримувався орієнтації на сенсуалізм, тобто вірив, що в інтелекті немає нічого такого, чого нема у почуттях. Філософ розвивав питання «чуттєвої душі» – першого акту органічного тіла, що має в потенції відчуття [17, 85]. Людське відчуття, за Яворським, буває внутрішнім (уява, оцінка, сон та пам'ять) та зовнішнім (зір, смак, слух). Ці відчуття взаємопов'язані та взаємозалежні.

Не оминув своєю увагою Яворський і логіки, яку поділяє на дві частини. Перша охоплює три дії розуму людини – аргументація, визначення, судження; друга частина – теорію пізнання. Він розглядає проблеми об'єкту логіки, універсалій, знаків, доказів [18, с. 102].

Засновником, творцем світу, першоматерією, стверджував Яворський, виступає Бог. Після створення світу Бог дає йому перший поштовх, після чого світ розвивається своїм шляхом. Кінцем світу не може виступати страшний суд (він змінить тільки форму існування), світ взагалі буде існувати вічно.

Матерія у поглядах С. Яворського є суб'єктом змін у природі, вона має три види: та, із якої виходять природні форми; та, у якій суб'єктивуються природні

форми; та матерія, навколо якої діє сила природи. Існує першоматерія (вона не має форми) і друга матерія, що є вже сформованою [15].

Таким чином, Стефан Яворський основує свої міркування на Арістотелі та традиції арістотелізму. Але це не заважало йому використовувати й праці та ідеї своїх сучасників з-за кордону. Завдяки цьому філософія Яворського отримувала у деякому плані перспективу свого розвитку.

Говорячи про вітчизняну філософську думку початку XVIII століття, неможливо оминати Феофана Прокоповича (1681–1736). Починаючи з 1705 р. він викладає в Академії низку курсів, серед яких й філософія. Звертає увагу учнів на праці Декарта, Бекона, Локка. Як і більшість попередників, Прокопович стверджував, що тільки через чуттєву основу можна досягти пізнання світу. Спочатку чуття, за ними йде інтерпретація людським розумом отриманого чуттєвим способом досвіду про оточуючий світ. Тільки так можна отримати істину. Отримана таким методом істина, а також теорія та практика стають підґрунтям для розвитку науки. Власне наукове пізнання за Прокоповичем розпочинається з формулювання проблеми, яку треба вирішити [6, с. 168].

Питання людини та моралі не позбавлені увагою Ф. Прокоповича. У цьому плані погляди філософа розхитували концепції середньовіччя, ставили під сумнів критерії моральної оцінки людини та створювали умови для появи нового етичного вчення. «Засуджуючи аскетизм, дармоїдство, лицемірство, – пише В. Нічик – кращий фахівець філософії цього періоду, – етичне вчення Прокоповича звеличувало людину, земне повнокровне життя, працю, особисті заслуги як критерій честі і достоїнства людини-громадянина» [19]. Добробут громадян можна досягти тільки завдяки наукам, мистецтву, ремеслам.

Ф. Прокопович залишив свій слід й у сфері теорії держави та права. Він був творцем першої в Російській державі концепції освіченого абсолютизму, що сприяла поширенню науки, розвитку світського начала, що повинна захищатися та гарантуватися «освіченим монархом», «філософом на троні» (для Прокоповича такий монарх – Петро I). Така концепція освіченого абсолютизму співпадала з поглядами Ю. Ліпсія, Т. Гоббса, однак, протидіяла розвитку автономістських поглядів (особливо в Україні), бо створювалася тільки для потреб Росії (для обґрунтування централізації).

Ідея та погляди Феофана Прокоповича стоять на умовному пограниччі між ідеями східної патристики, західної схоластики та філософськими поглядами нового часу. В основному, базуючись на арістотелівських поглядах, він не забуває про плин часу та включає теорії та досягнення свого часу. Через те, як стверджують дослідники, й відбивається його мета збільшити науковість філософії, знизити вплив на неї релігії.

Своєрідна спроба переходу від викладання класичної схоластики та пропагування надбань європейських мислителів у стінах Києво-Могилянської академії належить вихідцю з козацької родини, випускнику Академії Георгію (Григорію) Щербацькому (1725–1754).

У стінах Києво-Могилянської академії Щербацький викладав філософський курс під назвою «Для більшої слави Тричі Всемилоствого і Всемогутнього Бога, із сподіванням на успішне і плідне завершення 17 вересня 1751 р. у Київській академії; коли Бог дасть сили, інтелектуальному цвіту молоді будуть запропоновані і викладені настанови, складені з метою полегшення читання старих і нових філософів». Курс має сильний вплив ідей картезіанства. Філософія визнавалася Щербацьким наукою (на відміну від історії), істинним пізнанням речей. Мета філософії – вивчення людини у оточуючому її світі.

Велику увагу філософ приділяє розуму. Цікаво, що чуттєвий досвід (а як ми знаємо, вищезазначені мислителі вважали його головним у гносеології) є джерелом всіляких помилок. Справжня істина досягається за допомогою найвірнішого методу дедукції, що спирається на людську свідомість (згадаємо Декартове *cogito ergo sum*). Пізнання, пізнавальна діяльність за Щербацьким повинна розпочатися з відкидання сумнівів. Чіткість та ясність розуміння досягається завдяки розумовій праці, що виникає з глибини душі [20].

Щербацький наполягав, що гарантом пізнання є не людське мислення або свідомість, а Бог, що дає людині нові ідеї. У процесі пізнання велику роль має інтуїція, що йде від Бога до людської свідомості. Вона є шляхом справжнього пізнання та розуміння істини. Це вчення про інтуїцію в деякій мірі нагадує прояви менталітету українців [15].

Висновки. Таким чином, простеживши історію виникнення та розквіту першого навчального закладу в українських землях – Києво-Могилянської академії, було розглянуто одну з важливіших сторінок у становленні вітчизняної філософської думки.

Філософія Академії являла собою першу сходинку в лінійному процесі розвитку професійної філософії України періоду бароко. Розпочавши з поєднання барокової схоластики XVII століття з надбаннями мислителів Русі, епохи Ренесансу та Просвітництва, викладачі Києво-Могилянської академії поєднали свої філософські курси з нововведеннями їхніх західноєвропейських сучасників.

В основному філософи Академії розвивали проблеми світогляду, чуттєвого пізнання оточуючого нас світу, застосовуючи новітні методи, які тільки-но з'являлися у Європі. Увесь час існування у стінах закладу підтримувалася перспектива філософського розвитку (не останню роль тут відіграло поширення українськими землями філософської спадщини західних мислителів).

Саме завдяки філософам Академії ми спостерігаємо поступовий розрив між теологією, богослов'ям з одного боку та філософією з іншого; виокремлення наукового знання як цінності; засудження авторитарної влади; переорієнтацію на світ людини. Філософська традиція (вже на заключному етапі Академії – XVIII століття) починала відходити від класичної, традиційної схоластики.

У цілому філософська думка України епохи бароко, філософія Києво-Могилянської академії сприяла подальшому «вибуху» філософських пошуків (зокрема діяльність Г. Сковороди), створенню міцного підґрунтя для подальших розвідок у цьому напрямі. Академія дала потужний поштовх не тільки філософії, але й духовній культурі українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болховитинов Е. Описание Киево-Софийского собора / Е. Болховитинов. – К., 1825. – 111 с.; Булгаков М. История Киевской Академии / М. Булгаков. – СПб., 1843. – 226 с.; Голубев С. Древние и новые сказания о начале Киевской Академии / С. Голубев. – К., 1885. – 35 с.; Вишневский Д. Киевская Академия в первой половине XVIII столетия (новые данные, относящиеся к истории этой Академии за указанное время) / Д. Вишневский. – К., 1903. – 371 с.
2. Петров Н. И. Киевская академия во второй половине XVIII века / Н. И. Петров. – К., 1895. – 171 с.
3. Тітов Хв. Стара вища освіта в Київській Україні XVI – поч. XIX ст. / Хв. Тітов. – К., 1924. – 433 с.
4. Ломонос-Ровна Г. З історії філософії в Києво-Могилянській академії: «Підручник логіки» І. Кононовича-Горбацького / Г. Ломонос-Ровна. – НЗ Ін-ту філософії АН УРСР, 1961 р., т. 7, с. 24–38; Табачников І. А. З історії філософської думки в Києво-Могилянській академії першої половини XVIII ст. (Стефан Яворський і Феофан Прокопович) / І. А. Табачников // З історії філософської думки на Україні. – К.: Вид. АН УРСР, 1963; Ничик В. М. Из истории отечественной философии конца XVII – начала XVIII ст. / В. М. Ничик. – К., 1978. – 298 с.
5. Симчич М. *Philosophia rationalis* у Києво-Могилянській академії: компоративний аналіз могилянських курсів логіки кінця XVII – першої половини XVIII ст. / М. Симчич. – Вінниця, 2009. – 239 с.
6. Присухін С. І. Філософія: навч. Посібник / С. І. Присухін. – К.: КНЕУ, 2006. – 208 с.
7. Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії / В. К. Маньківський, З. І. Хижняк. – К.: Києво-Могилянська академія, 2003. – 184 с.
8. Києво-Могилянська академія в іменах XVII-XVIII ст. (Енциклопедичне видання). – К.: Києво-Могилянська академія, 2001. – 736 с.
9. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій / В. С. Горський. – К.: Наукова думка, 1996. – 286 с.
10. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Харків: Право, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/04H1R4_2.htm
11. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/chyph/chyph04.htm>

12. Русин М. Ю. Історія української філософії: навч. посібник / М. Ю. Русин, І. В. Огородник та ін. / К.: ВПЦ «Київський університет», 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-7744.html>
13. Нічик В. Петро Могила в духовній історії України / В. Нічик. – К., 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/nichuk/nich02.htm>
14. Нічик В. Петро Могила // Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник. – К., 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm39.htm>
15. Кралюк П. Київ як головний осередок українського філософствування в XVII–XVIII ст. / П. Кралюк // Історія української філософії: матеріали до курсів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kulturolog.org.ua/materials-for-courses/4-kurs/istoria-ukr-fil/80-2011-01-15-17-36-27/517-istphil10.html>
16. Горобець В. М. Гізель / В. М. Горобець, Я. М. Стратій // Києво-Могилянська академія в іменах. – К., 2001. – 736 с.
17. Захара І. С. Борьба идей в философской мысли на Украине на рубеже XVII–XVIII вв. (Стефан Яворский) / И. С. Захара. – К., 1982. – 334 с.
18. Симчич М. *Philosophia rationalis* у Києво-Могилянській академії: компоративний аналіз могилянських курсів логіки кінця XVII – першої половини XVIII ст. / М. Симчич. – Вінниця, 2009. – 239 с.
19. Нічик В. Єлісій [Феофан] Прокопович // Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник. – К., 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm49.htm>
20. Стратій Я. Григорій Щербацький // Філософська думка в Україні: Біобібліографічний словник. – К., 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm158.htm>

REFERENCES

1. Bolhovitinov E. The Description of the Kyiv Sophia Cathedral / E. Bolhovitinov. – Kiev, 1825. – 111 p.; Bulgakov M. The History of Kiev Academy / M. Bulgakov. – Saint-Petersburg, 1843. – 226 p.; Golubev S. The Ancient and the New Stories about the Beginning of the Kiev Academy / S. Golubev. – Kiev, 1885. – 35 p.; Vishnevskiy D. Kiev Academy in the First Half of the 18th Century (The New Data That Related to the History of the Academy for a Specified Time) / D. Vishnevskiy. – Kiev, 1903. – 371 p. (in Russian).
2. Petrov N. I. Kiev Academy in the Second Half of the 18th Century / N. I. Petrov. – Kiev, 1895. – 171 p. (in Russian).
3. Titov Khv. The Old Higher Education in Kiev's Ukraine in the 16th – Early 19th Centuries / Khv. Titov. – Kyiv, 1924. – 433 p. (in Ukrainian).
4. Lomonos-Rovna H. From the History of Philosophy at Kyiv-Mohyla Academy: I. Kononovych-Horbatskyi's "The Textbook of Logic" / H. Lomonos-Rovna. – The Philosophy Institute of the Academy of Sciences of the Ukrainian RSR, vol.7, p. 24 – 38.; Tabachnikov I. A. From the History of Philosophical Thought at

Kyiv-Mohyla Academy in the First Half of the 18th Century (Stefan Yavorsky and Theophan Prokopovich) / I. A. Tabachnikov // From the History of Philosophical Thought in Ukraine. – Kyiv: The Academy of Sciences of the Ukrainian RSR, 1963; Nichik V. M. From the History of National Philosophy from the End of 17th to the Beginning of the 18th century / V. M. Nichik. – Kiev, 1978. – 298 p. (in Ukrainian).

5. Symchych M. Philosophia Rationalis in Kyiv-Mohyla Academy: Comparative Analysis of Mohyla's Logic Courses from the End of 17th century to the Early 18th century / M. Symchych. – Vinnytsia, 2009. – 239 p. (in Ukrainian).

6. Prysukhin S. I. Philosophy: Textbook / S. I. Prysukhin. – Kyiv: KNEU, 2006. – 208 p. (in Ukrainian).

7. Mankivskyi V. K. The History of Kyiv-Mohyla Academy / V. K. Mankivskyi, Z. I. Khyzhniak. – Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy, 2003. – 184 p. (in Ukrainian).

8. Kyiv-Mohyla Academy in the Names in 17th – 18th centuries (Encyclopedic Edition). – Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy, 2001. – 736 p. (in Ukrainian).

9. Horskyi V. S. The History of the Ukrainian Philosophy: Lecture Course / V. S. Horskyi. – Kyiv: Naukova Dumka, 1996. – 286 p. (in Ukrainian).

10. Danylian O. H. Philosophy: Textbook / O. H. Danylian, V. M. Taranenko. – the 2nd edition. – Kharkiv: Pravo, 2012 [Electronic Resource]. – Access Mode: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/04H1R4_2.htm (in Ukrainian).

11. Chyzhevskyi D. Essays on the History of Philosophy in Ukraine / D. Chyzhevskyi [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://litopys.org.ua/chyph/chyph04.htm> (in Ukrainian).

12. Rusyn M. Yu. The History of the Ukrainian Philosophy: Textbook / M. Yu. Rusyn, I. V. Ohorodnyk and oth. / Kyiv: PPC “Kyivskyi Universytet”, 2008 [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7744.html> (in Ukrainian).

13. Nichyk V. Petro Mohyla in the Spiritual History of Ukraine / V. Nichyk. – Kyiv, 1997 [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://litopys.org.ua/nichyk/nich02.htm> (in Ukrainian).

14. Nichyk V. Petro Mohyla / V. Nichyk // The Philosophical Thought in Ukraine: Biobibliographical Dictionary. – Kyiv, 2002 [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm39.htm> (in Ukrainian).

15. Kraliuk P. Kyiv as the Main Centre of the Ukrainian Philosophizing in the 17th – 18th centuries / P. Kraliuk // The History of the Ukrainian Philosophy: Matters for Courses [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://kulturolog.org.ua/materials-for-courses/4-kurs/istoria-ukr-fil/80-2011-01-15-17-36-27/517-istphil10.html> (in Ukrainian).

16. Horobets V. M. Gizel / V. M. Horobets, Ya. M. Stratiy // Kyiv-Mohyla Academy in the Names. – Kyiv, 2001. – 736 p. (in Ukrainian).

17. Zakhara I. S. A Battle of Ideas in the Philosophical Thought in Ukraine at the Turn of 17th – 18th centuries. (Stefan Yavorsky) / I. S. Zakhara. – Kiev, 1982. – 334 p. (in Ukrainian).

18. Symchych M. *Philosophia Rationalis in Kyiv-Mohyla Academy: Comparative Analysis of Mohyla's Logic Courses from the End of 17th century to early 18th century* / M. Symchych. – Vinnytsia, 2009. – 239 p. (in Ukrainian).

19. Nichyk V. Yelysii [Theophan] Prokopovich / V. Nichyk // *The Philosophical Thought in Ukraine: Biobibliographical Dictionary*. – Kyiv, 2002 [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm49.htm> (in Ukrainian).

20. Stratiy Ya. Hryhorii Shcherbatskyi / Ya. Stratiy // *The Philosophical Thought in Ukraine: Biobibliographical Dictionary*. – Kyiv, 2002 [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://litopys.org.ua/fdm/fdm158.htm> (in Ukrainian).

АННОТАЦИЯ

Яковлев А. В. Вклад Киево-Могилянской академии в развитие украинской философской мысли эпохи барокко.

В статье исследуется история возникновения и развития философии в Киево-Могилянском коллегиуме (со временем – академии). Особое внимание уделяется курсам философии известных деятелей учебного заведения первой трети XVII – первой половины XVIII вв.

Ключевые слова: *Киево-Могилянская академия, схоластика барокко, П. Могила, И. Гизель, С. Яворский, Ф. Прокопович.*

SUMMARY

Andrii Yakovliev. Contribution of Kyiv-Mohyla Academy to Development of the Baroque Ukrainian Philosophical Thought.

The article presents the history of the creation and development of the Kyiv-Mohyla Academy, the first university-level school in Ukrainian lands. The article's main point of focus is the teachings of the philosophical curriculum in the Academy's walls. It is noted that the development of philosophical thought in Ukraine was in unison with Western European culture, and the logical conclusion of its rise was the creation of "professional philosophy" in our country. Kyiv-Mohyla Academy has a provident role in this regard.

The author of the article shows that, despite a number of crisis-level issues in the history of Ukraine in early 17th century, the efforts of Orthodox Brotherhoods and wealthy benefactors allowed to preserve the Ukrainian identity, which was the final push in the creation of the Kyiv-Mohyla Collegium.

The article gives special attention to the specifics of the process of teaching philosophy inside the walls of the Academy. The analysis of many different thoughts of the historians of philosophy allows us to come to the conclusion that the "Baroque Scholastics", which was widespread in the Academy, embodied the union of the achievements of Western European philosophy with those of the philosophers in Ruthenia; and later – with the ideological accomplishments of the Reformation and Renaissance Era humanism.

Peter Mohyla, the founder of the Academy, and his influence on the development of Ukrainian philosophical thought is overviewed. It is discerned that the ideas of Mohyla as a philosopher and a thinker are characterized with a tendency to combine the Medieval Scholastics with the worldview of Reformation and Renaissance Era philosophers, as well as the writings of Early Christian and Greco-Roman authors. It was a synthesis, in a way, of the brightest traits of the culture of both East and West. Due to this union of the traditional spiritual legacy with the ideals of Western European philosophers, Peter Mohyla achieved his wish to introduce the people of Ukraine to the cultural accomplishments of other nations. The works of Mohyla are filled with a tendency to unite law and morality. The article suggests that the very work of the creator of Kyiv-Mohyla Academy allowed for a unification of Ukrainian people, for the creation of the single cultural space, which was a prerequisite for the later events, events related to the national revolution of mid 17th century.

The article depicts the influence of the successors of Peter Mohyla's work on the philosophical thought in Ukraine. Particularly, it overviews the accomplishments of Innocent Giesel, who ushered in an important period in the rise of professional philosophy in Kyiv-Mohyla Academy. Thanks to this author, the Academy's school of thought was joined by the influential writings of European philosophers, specifically those based on Aristotle's philosophy. Furthermore, Giesel did not reject the legacy of Scholastics and Neo-Scholastics; he also turned to Eastern Patristic philosophy, based on Neo-Platonism.

The special attention is given to the influence of Stefan Yavorsky and Theophan Prokopovich. The latter's ideals and views were situated in the middle of Eastern Patristic, Western Scholastic and Early Modern philosophies. While he mostly based his philosophy on Aristotle's views, Prokopovich did not forget about the passage of time, thus using the theories and achievements of his contemporary era. As the researchers suggest, this is shown in his goal to increase the weight of science in philosophy, and to decrease the influence of religious dogmatism.

The author concludes that the Academy's philosophy was the first step in a linear process of the development of professional philosophy in Ukraine during the Baroque era. Starting with the synthesis of "Baroque Scholastics" of the 17th century with the legacy of the thinkers of old Ruthenia, as well as that of the philosophers of Renaissance and Enlightenment era, the professors of Kyiv-Mohyla Academy united their own philosophical curriculum with the new achievements of their contemporaries in the West. The article states that, in general, Ukrainian philosophical thought during the Baroque era was represented by the Kyiv-Mohyla Academy; which then influenced a later rise of many philosophical schools (like the one started by Gregory Skovoroda), creating the foundation for the further developments. The Academy's works were a great push not just for the philosophy, but for the Ukrainian culture as a whole.

Key words: *Kyiv-Mohyla Academy, Baroque Scholasticism, Peter Mohyla, Innocent Giesel, Stefan Yavorsky, Theophan Prokopovich.*